

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Rijselsestraat 15-17 (Kortrijk, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020H278
September 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	22
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	22
1.4.1.1	Landschappelijke situering	23
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	26
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	27
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	28
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	29
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	29
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	36
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	41
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	46
1.5	Synthese.....	49
2	Bibliografie.....	51

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Bestaande kelders weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Plangebied gezien vanaf de Rijselestraat (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: Achterkant van de bewaarde voorgevel (bron: opdrachtgever).	16
Figuur 7: Bewaarde achtergevel voormalig gebouw (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 8: Plangebied gezien vanaf de zuidzijde (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 9: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	20
Figuur 10: Geplande werken met aanduiding van de bestaande kelders en de te behouden muren, weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	24
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	24
Figuur 14: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	26
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	28
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 250 meter van het plangebied (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19. Kortrijk in de Karolingische periode (9 ^{de} eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw. Het plangebied is aangeduid met een rode ster. (DESPRIET 2008, fig. 9).	37
Figuur 20: Situering van de middeleeuwse stadskern met het grafelijk domein (geel), de dwangburcht (geel), de O.L.V-kerk (geel) het begijnhof (rood). Toestand ca. 1350. Projectgebied is aangeduid met een rode ster. (Despriet 2008, fig. 10)	38

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: NGI Cartesius).	42
Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Le Poivre, ca. 1580 (Bron: Beeldbank Kortrijk)	42
Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de kaart van J. Bleau, in Sanderus' Flandria Illustrata, 1652 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	43
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	44
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van C. Cierkens uit 1822, gekopieerd door Darmet in 1830 (Bron: Beeldbank Kortrijk).	44
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	45
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).	45
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	46
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	47
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	47
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	48
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	48

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 22

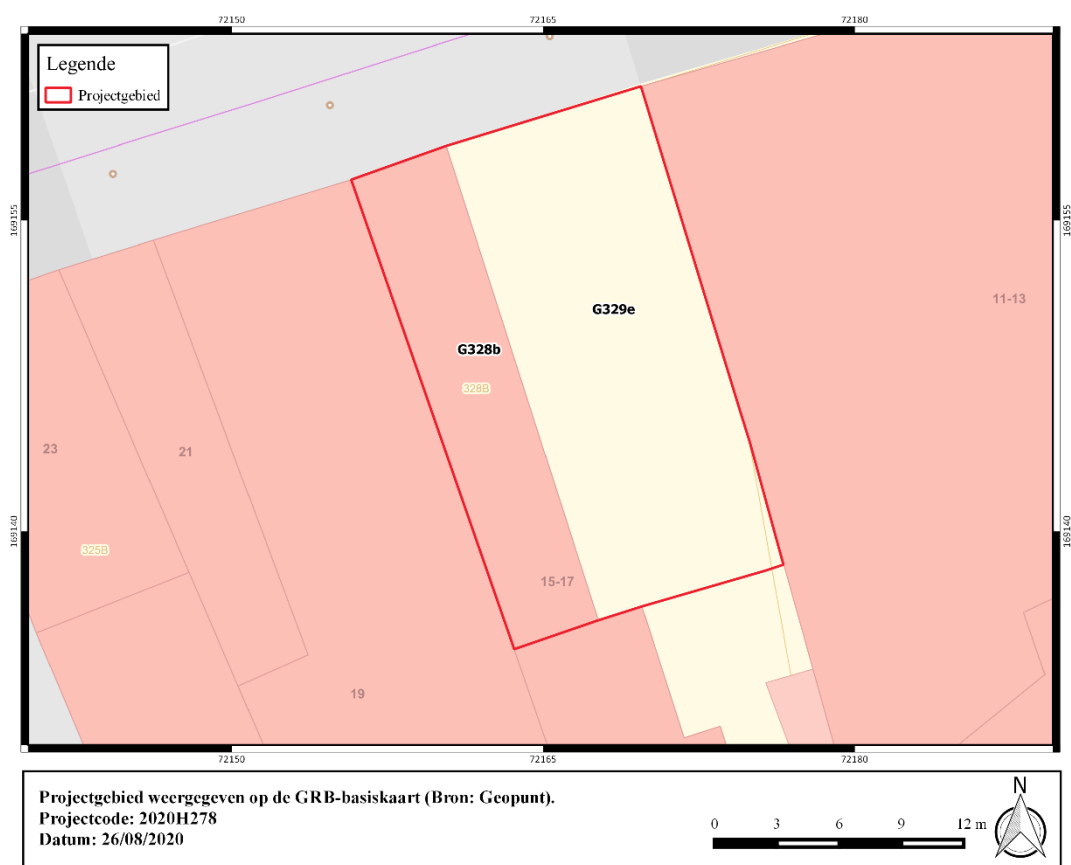
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

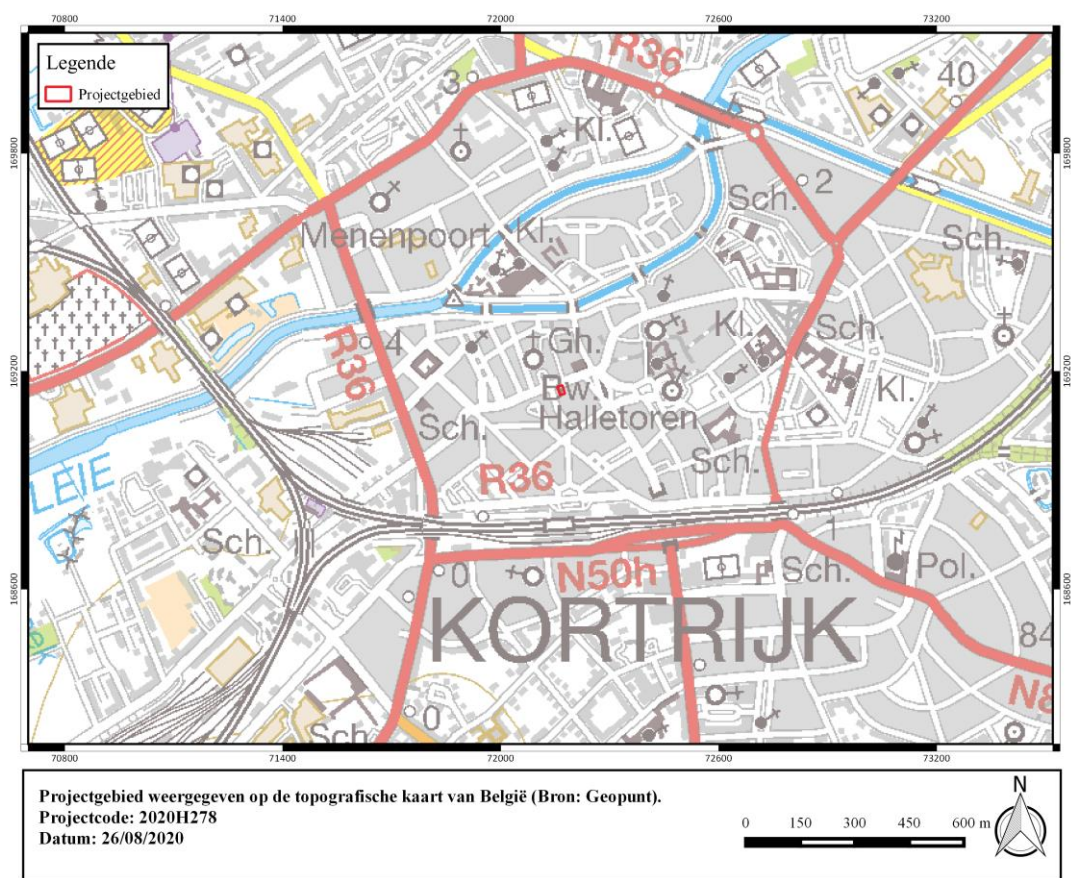
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Kortrijk
	Deelgemeente	/
	Postcode	8500
	Adres	Rijselsestraat 15-17 8500 Kortrijk
	Toponiem	Rijselsestraat 15-17
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 72140 Y _{min} = 169129 X _{max} = 72189 Y _{max} = 1639163
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kortrijk, Afdeling 1, Sectie G, nr's: 328b, 329 ^e Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Bart Bot (erkend archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Kortrijk. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 340 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden nog deels bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Kortrijk Rijselsestraat 15 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Kortrijk, in de provincie West-Vlaanderen. Kortrijk wordt begrensd door haar deelgemeenten Bellegem (ten zuiden), Bissegem (ten westen) Heule (ten noorden) Marke (ten zuidwesten) en Rollegem (ten zuidwesten) Harelbeke situeert zich ten oosten en Zwevegem ten zuidoosten.

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern en grenst ten noorden aan de Rijselsestraat. De Grote Markt van Kortrijk situeert zich amper 100 meter ten oosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 340 m². Op heden is ca. 95 m² van het terrein bebouwd. Dit gebouw situeert zich in het westelijk deel van het plangebied. Centraal situeert zich een noord-zuid georiënteerde muur die tevens uitgebroken wordt. Tot recent was ook in het oostelijk deel van het plangebied een gebouw aanwezig. Dit gebouw is op heden gesloopt. De beschermde voor- en achtergevel zijn behouden.

Het gebouw met huisnummer 17 is op heden volledig onderkelderd, ook onder het gebouw met huisnummer 15 zat een kelder. De kelder onder het gebouw met huisnummer 17 heeft een oppervlakte van ca. 75 m², de kelder onder het gebouw met huisnummer 15 heeft een oppervlakte van ca. 10 m².

Figuur 4: Bestaande kelders weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 5: Plangebied gezien vanaf de Rijselsestraat (bron: opdrachtgever).

Figuur 6: Achterkant van de bewaarde voorgevel (bron: opdrachtgever).

Figuur 7: Bewaarde achtergevel voormalig gebouw (bron: opdrachtgever).

Figuur 8: Plangebied gezien vanaf de zuidzijde (bron: opdrachtgever).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

Het project omvat de reconstructie van het voormalige Hotel Aux Armes de France ter hoogte van de Rijselsestraat 15 en een nieuwbouw op het naastliggende perceel Rijselsestraat nummer 17. In het project wordt ingezet op het behoud van de resterende gevels en de reconstructie van het volume en de dakvorm. Het pand op het perceel met huisnummer 17 wordt integraal gesloopt en ter ondersteuning ingezet om de restauratie en reconstructie op perceel 15 mogelijk te maken. Het nieuw residentieel project zal plaats bieden aan 5 appartementen op de bovenverdiepingen en een commercieel pand met bijhorende ruimtes op het gelijkvloers niveau. Er wordt tevens een ondergrondse parking met parkeerlift gerealiseerd.

Een nieuwe circulatiekern centraal op de site zal toegang verlenen tot alle bouwlagen en ontsluit de te realiseren woonunits. Voor de realisatie van de ondergrondse parking zal de zone tussen de bewaarde voor en achtergevel uitgediept worden. Na het plaatsen van een onderschoeiing rondom zal deze kuip uitgegraven worden tot het nieuwe peil. Bij deze graafwerken zullen de restanten van de kelder op huisnr. 15 weggehaald worden en wordt ook de kelder op huisnr. 17 volledig uitgebroken. In functie van de geplande werken dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden die zal aansluiten op nieuw te realiseren putten.

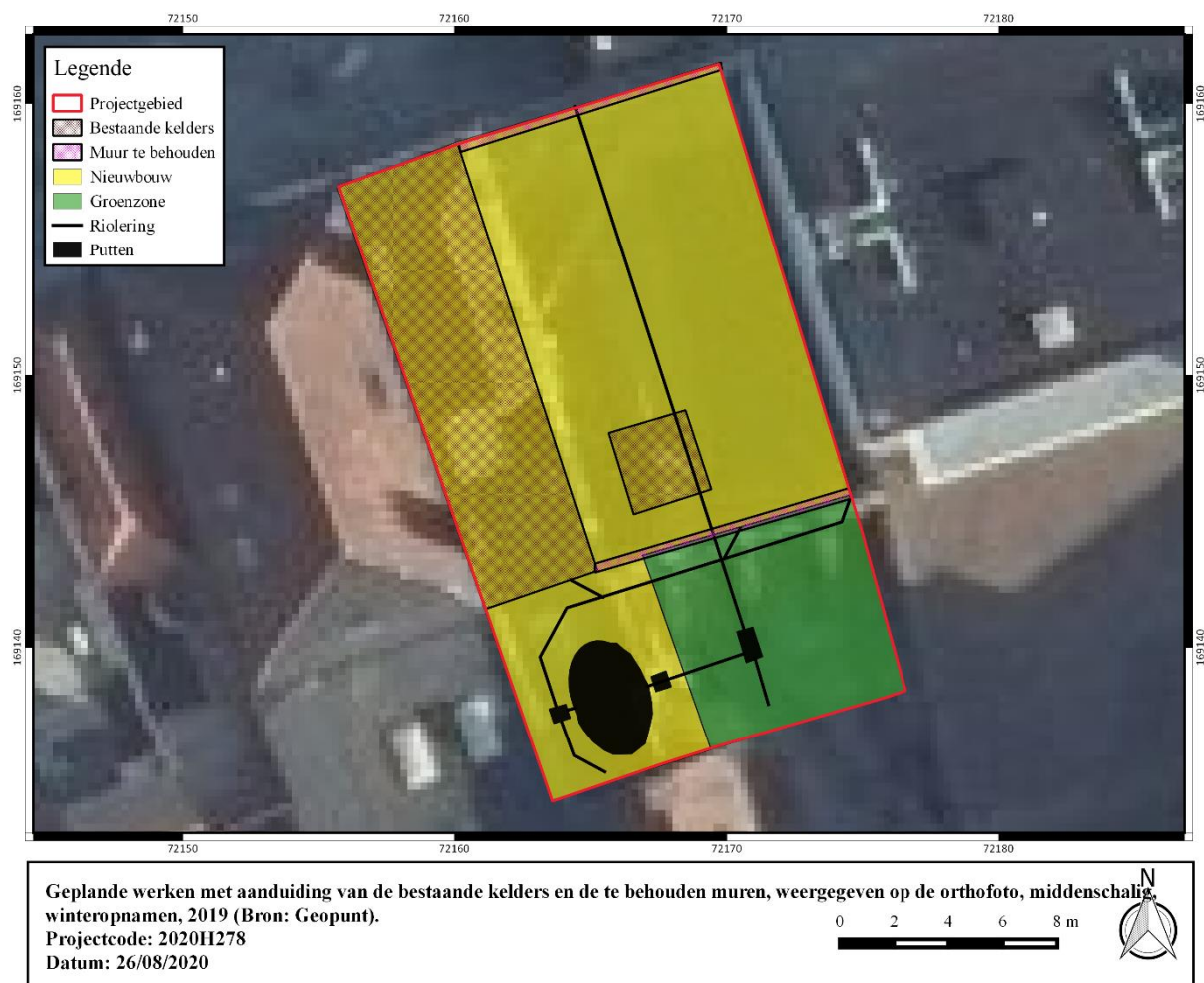
Concreet worden volgende bodemingrepen voorzien:

- De realisatie van een nieuwbouw over een oppervlakte van ca. 285 m². Deze nieuwbouw wordt gefundeerd door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 90 cm-mv) en een vloerplaat (ca. 50 cm-mv).
- Onder deze nieuwbouw wordt over een oppervlakte van ca. 235 m² een ondergronds niveau voorzien. Hiertoe is een uitgraving nodig van ca. 3,5 m-mv.
- In het zuidoostelijk deel van het plangebied wordt een stuk groenzone aangelegd. Hiertoe dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 40 cm-mv.
- In het zuidelijk terreindeel wordt nieuwe riolering aangelegd die zal aansluiten op nieuwe putten. De putten met gecombineerde oppervlakte van ca. 11 m² worden aangelegd tot een diepte van ca. 2 m-mv. Voor de aanleg van de rioleringen dient een sleuf uitgegraven te worden van ca. 40 cm breed en 70 cm diep.

Figuur 9: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Geplande werken met aanduiding van de bestaande kelders en de te behouden muren, weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk).
Quartair	Type 3
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	18.5 – 19.1 m TAW
Hydrografie	Leiebekken met deelbekken Grensleie.

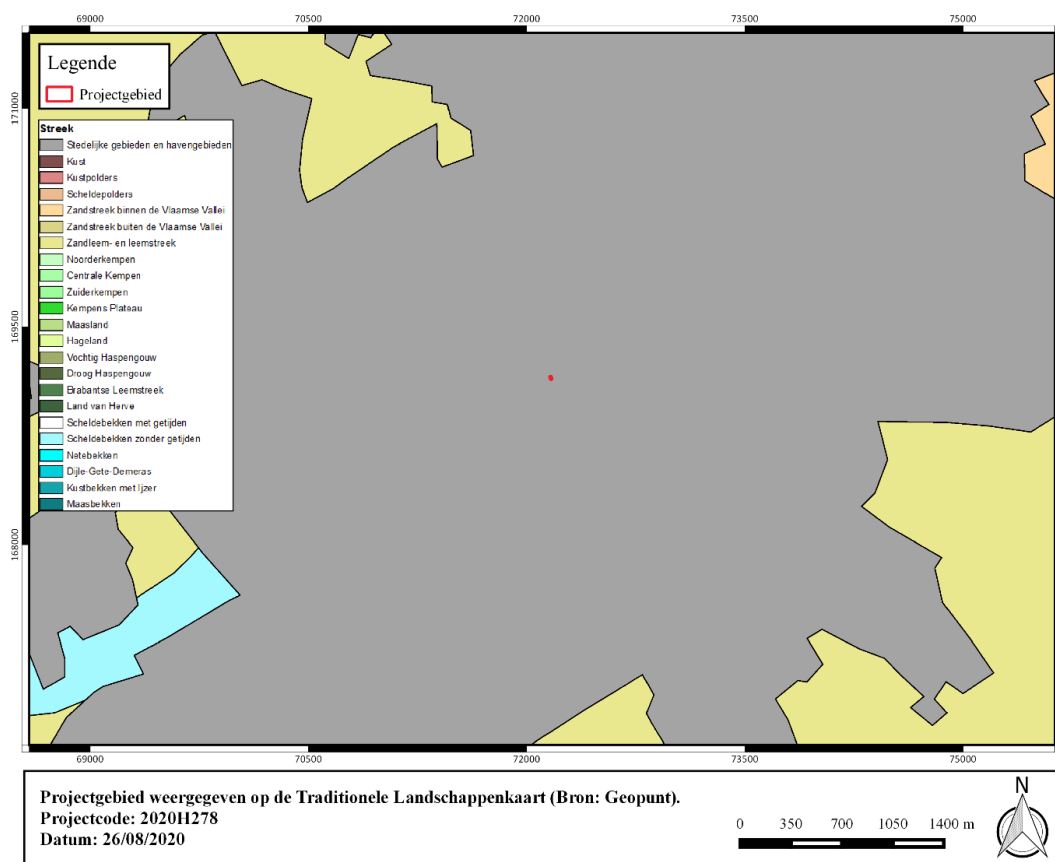
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

Het plangebied situeert zich ter hoogte van een pleistoceen rivierterras op de oostelijke oever van de Leie. De vlakte van de Leie wordt van haar huidige alluviale vlakte gescheiden door een steilrand die duidelijk zichtbaar is in het landschap. De vlakte van de Leie maakt deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf. Tijdens de beginfase van het Peniglaciaal heeft de Leie een grote laterale uitbreiding gekend waardoor de volledige breedte van de vallei werd ingenomen. Aan dit sedimentatiepatroon komt een eind in het Tardiglaciaal dat wordt gekenmerkt door een beduidende klimaatsverbetering, op enkele koude fases na. Belangrijk is een hervatting van fluviatiele activiteit met in een eerste fase een uitschuring van de huidige valleien. De rivieren nemen een meanderend patroon aan waarbij de Leie een underfit river wordt die in een bovenmaatse vallei vloeit. Binnen de brede Leievallei zijn op het microreliëf wel lichte hoogteverschillen waar te nemen. Ten zuiden van het projectgebied situeren zich uitlopers van de Vlaamse Ardennen. De afwatering gebeurt in essentie vanaf deze zuidelijke heuvels richting de Leie.

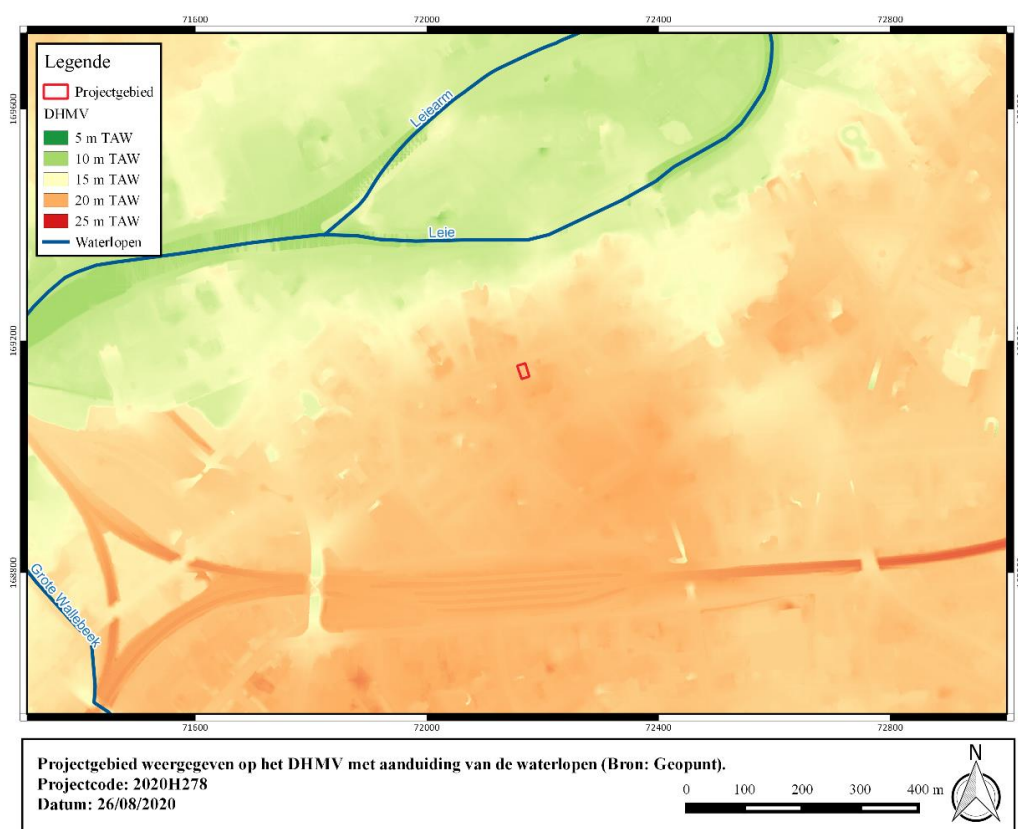
Het terrein is gelegen op een hoogte van ca. 18.5 – 19.1 m TAW en kent een licht dalend verloop in noordelijke richting. Hydrografisch is het gebied gelegen in het Leiebekken met deelbekken Grensleie.

Dit landschappelijk kader – op iets hoger gelegen terrein langsheen het alluvium van de Leie – moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio.

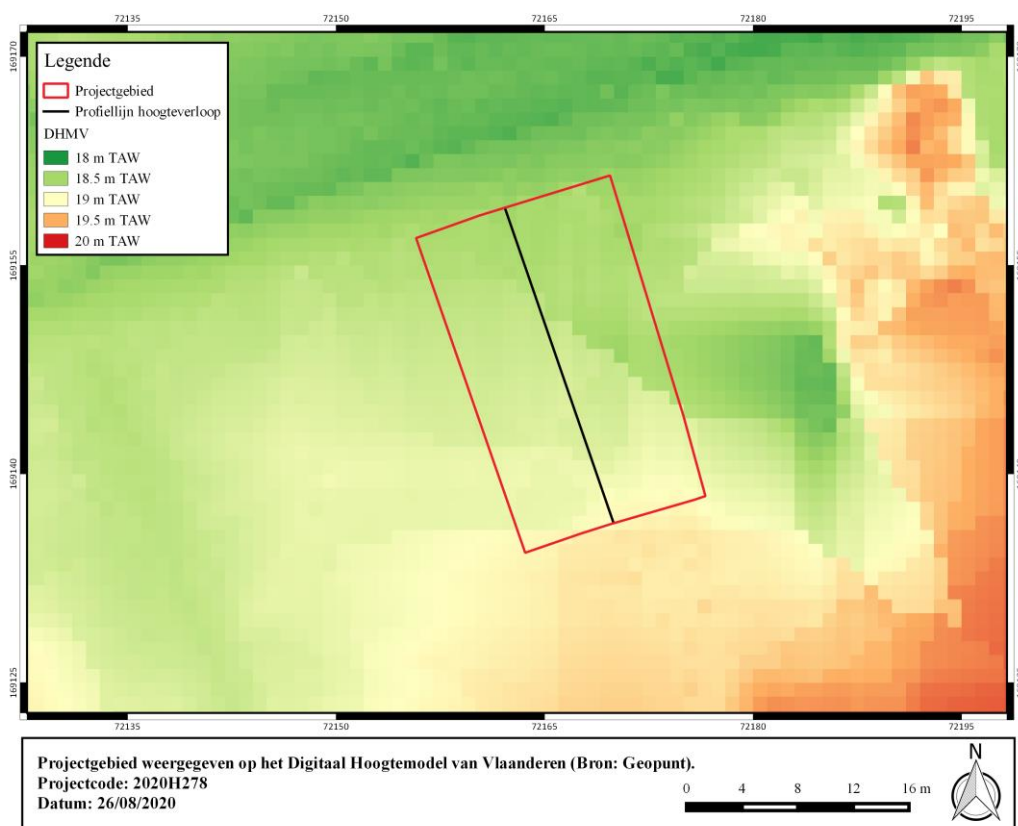

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

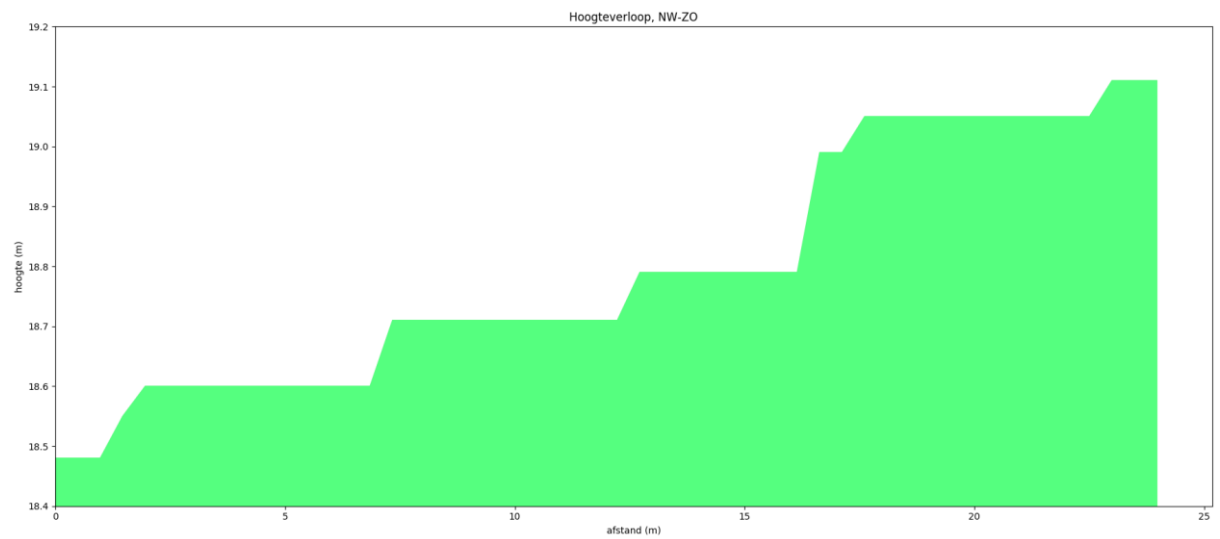

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

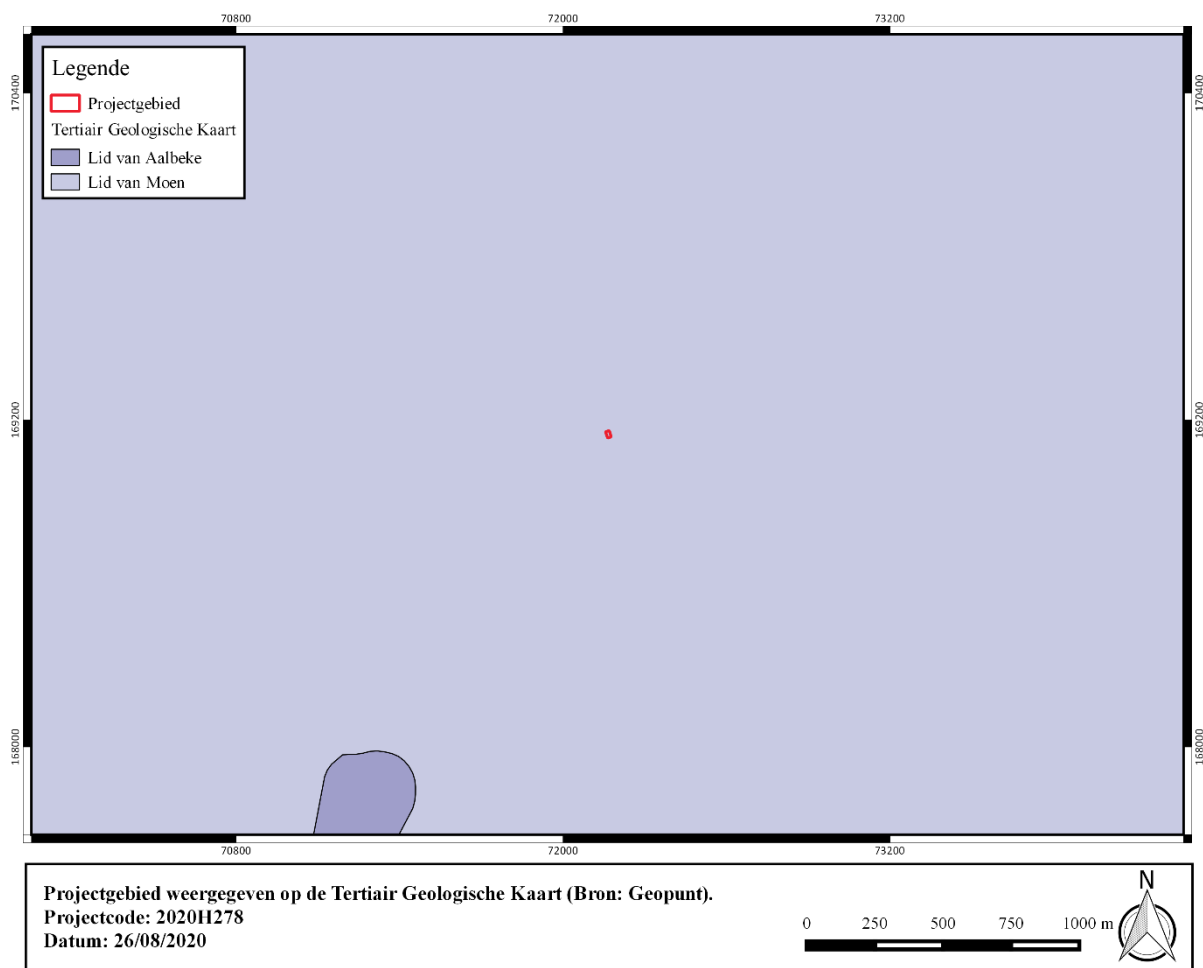
Figuur 14: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

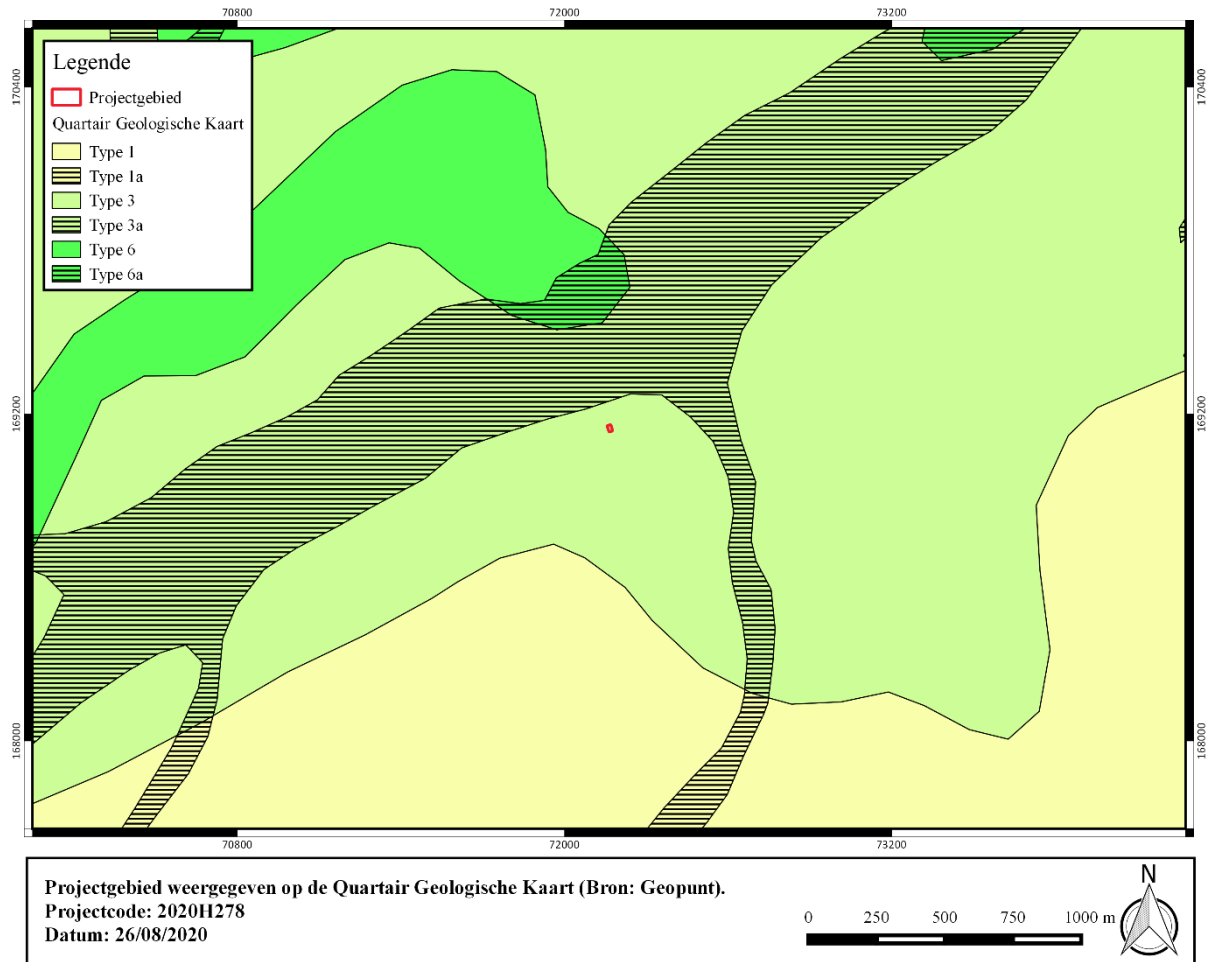
Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

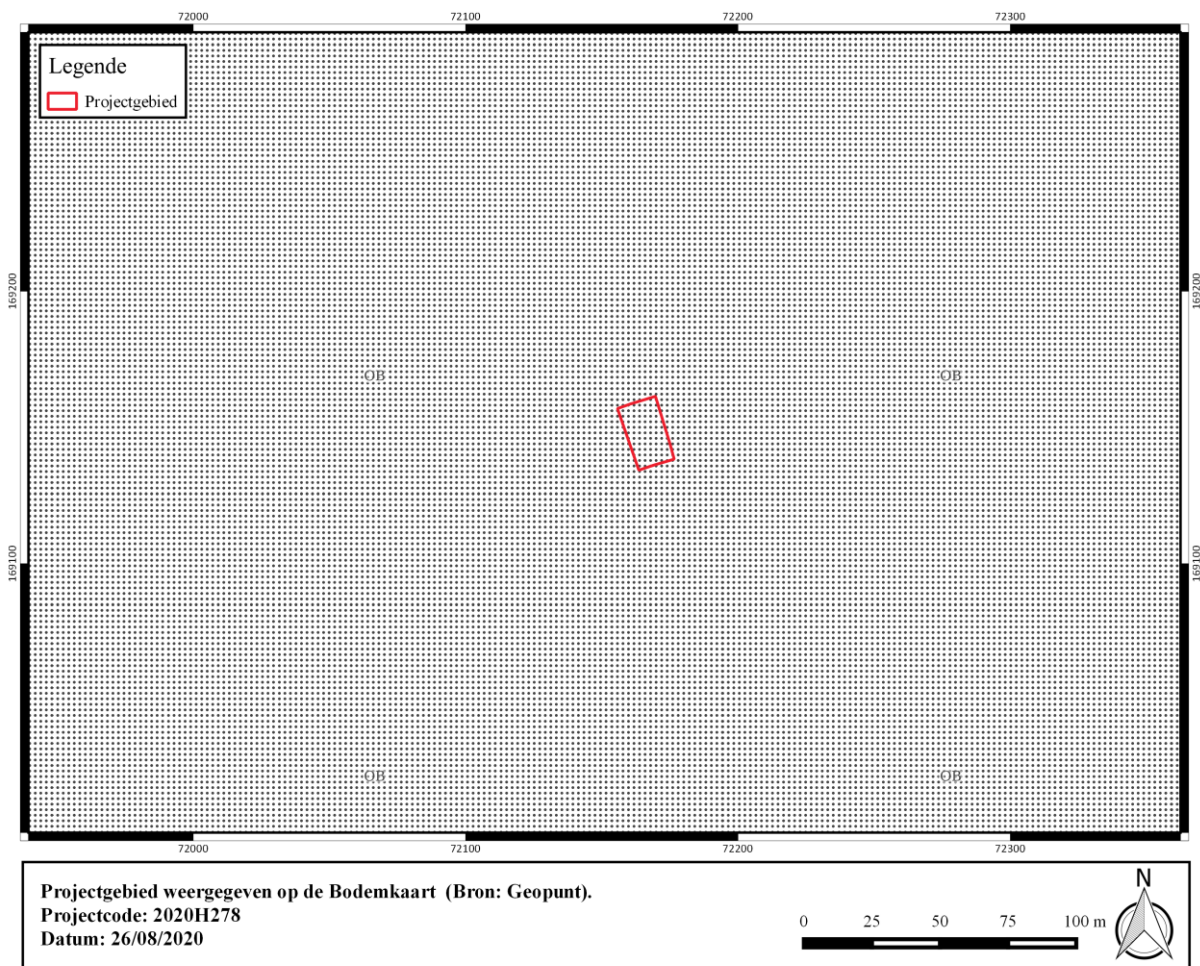
Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviale afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het plangebied is gelegen ter hoogte van het bodemtype OB. Het bodemtype OB is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen. De ondergrond bestaat vermoedelijk uit zandleem. De vruchtbare goed gedraineerde zandleemgronden moeten aantrekkelijk geweest zijn voor de eerste landbouwers in de regio.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

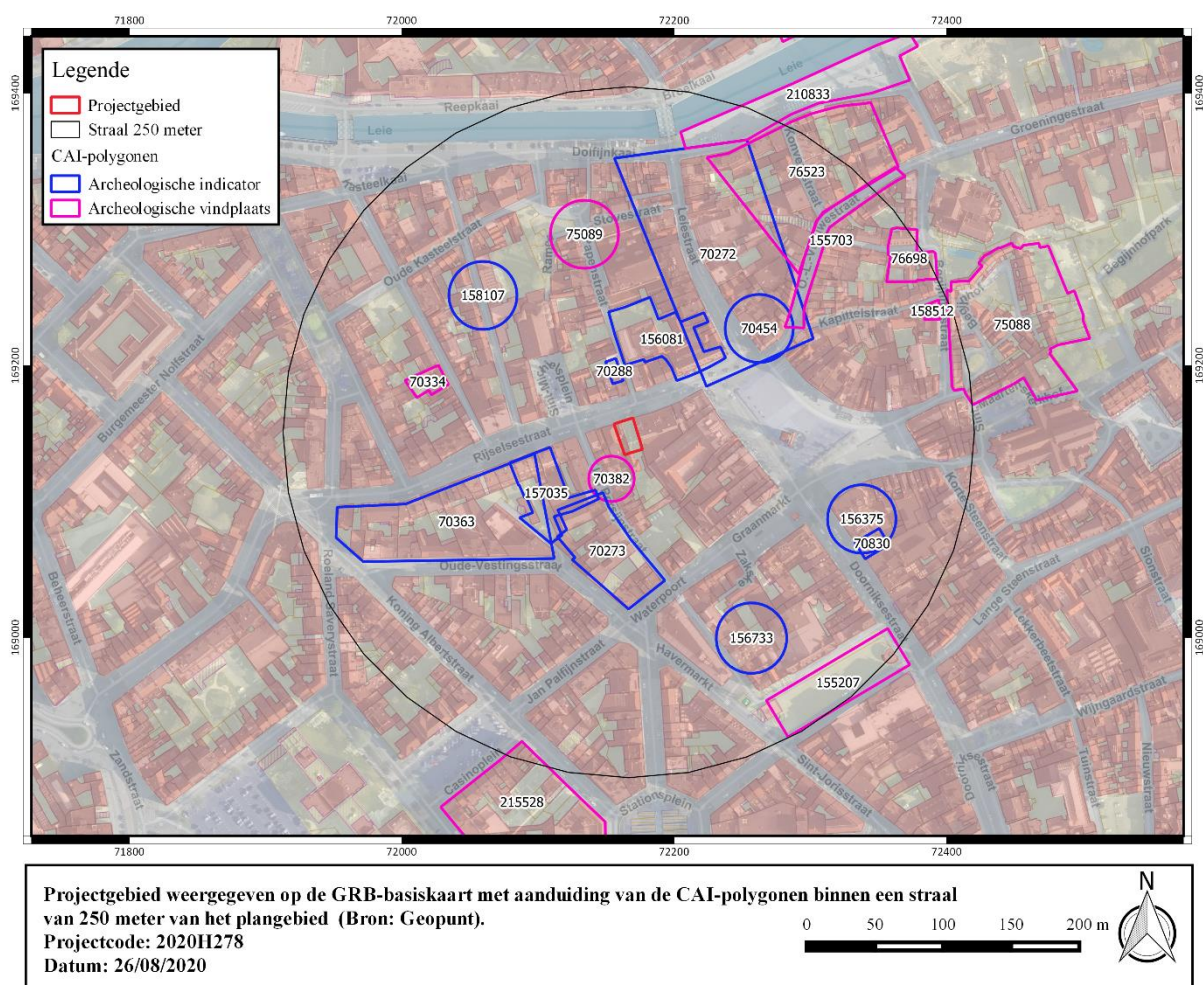
1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Kortrijk heeft een niet te ontkennen Romeinse oorsprong. De stad gaat terug op een Romeinse vicus die beide oevers van de Leie innam. Van de 1^e tot de 3^e eeuw na Christus kwamen vier kernen tot ontwikkeling. Vermoedelijk was er in de late Keizertijd een garnizoen gevestigd, al kan de aanwezigheid van een *castellum* niet worde aangetoond. In de 4^e – 5^e eeuw valt de naam Cortoriacum op die etymologisch echter niet te verklaren is. De Romeinse west- en zuidwijk, het grafveld en de laat-Romeinse kern vallen binnen de huidige historische stadskern. In de omgeving van het plangebied zijn reeds talrijke sporen gekend die te dateren zijn in de Romeinse periode.

In de vroege middeleeuwen was er een continuïteit in bewoning, zowel in de Merovingische als de Karolingische periode. Zeker in de 9^e eeuw treedt Kortrijk prominent op de voorgrond. In de perceelsindeling van de oude stad menen sommige vorsers een halfcirkelvormige omwalling te ontwaren, die nu eens met de Noormannen, dan weer met de pre-stedelijke situatie in verband wordt gebracht. Sluitend archeologisch bewijs hiervoor ontbreekt tot op heden. In de loop van de 10e eeuw nemen de Graven van Vlaanderen de macht over en bouwen ze een castrum uit in de stad. Een prominent element daarin is een motte met neerhof (in de Nedervijver) waarop de kapel en ook de grafelijke administratie ondergebracht zijn. Kortrijk wordt de hoofdplaats van één van de kasselrijen van het graafschap. Vanaf het midden van de 11e eeuw worden burggraven vermeld. Een andere motte met neerhof lag ten zuidwesten van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal, in de buurt van het latere Bourgondische kasteel. In 1995 werd hier bij archeologisch onderzoek de gracht aangesneden. Ook de aanleg van een marktplaats ten westen van het castrum alsook de uitbouw van een burgerlijke nederzetting zullen niet lang meer op zich laten wachten. De bouw van de Sint-Martinuskerk kan binnen deze stedelijke uitbreiding gesitueerd worden. Aan de andere kant van de Leie groeide een schenking van Karel de Kale terzelfdertijd uit tot de Sint-Amandsproosdij.

Binnen de stadsgrenzen vormt de historische burgerlijke architectuur een enorme bron van kennis voor verder archeologisch onderzoek. Zo bieden de huizen van de schuttersgilden, stapelhuizen, brouwerijen, watermolens,... ongetwijfeld archeologische opportuniteiten. Er is tevens reeds heel wat artisanale activiteit geattesteerd. Precies ten zuidwesten van het projectgebied zijn bij een controle van werken in 1978 vonden aan het licht gekomen die wijzen op de aanwezigheid van een pottenbakkerij. Concreet is er binnen de projectgrenzen een hoge verwachting naar sporen van bewoning en artisanale activiteiten in de middeleeuwen. Ook oudere sporen kunnen geenszins uitgesloten worden en kunnen meer inzicht bieden in de ontstaansgeschiedenis van de Leiestad.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 250 meter van het plangebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70334	Controle van werken (1973); NK: 150 meter Late middeleeuwen: aardewerk 17^e eeuw: aardewerk Bron: Despriet, Ph., 1974, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1973, in: De Leiegouw, jg. 16, afl. 3-4, p. 327-338.
70382	Controle van werken (1978); NK: 150 meter Late middeleeuwen: pottenbakkerij – aardewerk Bron: Despriet, Ph. 1980, Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1978, in: De Leiegouw, jg. XXII, afl. 4, p. 359-376.
75088	Controle van werken (1970-2005); opgraving (2006); NK: 15 m Laat-Romeinse tijd: terra sigillata uit de 4de eeuw, handgevormd aardewerk.

	Middeleeuwen: - Voor en rond het begijnhof konden drie torens van de stadsversterkingen opgemerkt worden: de Canesietoren, de Artillerietoren en de toren achter Sint-Maartens. - Stadsmuur met daarrond een wal, die de uiterste grens voor de expansie van het begijnhof. - Zandsteengoed, majolica, lokaal aardewerk, spinschijfje van steengoed. - 16 munten (16de-19de eeuw) werden gevonden aan de oppervlakte van de centrale groententuin van het begijnhof. - Veel oude vloer- en wandtegels. - Onder de huidige bestrating: zware bakstenen fundamenteën; puin- en brandlagen. Volle middeleeuwen: - 2 grijze, reducerend gebakken randscherven van kookpotten Late middeleeuwen: - 62164 scherven aardewerk, waaronder o.a. steengoed uit Schinveld-Raeren (tussen 14de en 17de eeuw) - Spinschijfje - 800-tal munten (2de helft 16de eeuw – 19de eeuw) - Daarnaast ook 29 rekenpenningen, 2 zegelmatrijzen, 52 lakenloodjes, 92 vingerhoeden, 54 bikkels, 20 pelgriminsignes, 77 musketkogels, juwelen enz. - 2 koperen oorden (17de eeuw) gevonden in de tuin van het Begijnhof. - Resten van woning 27 en de Sint-Annazaal: de woning nr. 27 en de Sint-Annazaal behoren tot dezelfde bouwphase en zijn verbonden door een rondbogige afgedekte doorgang. De Sint-Annazaal of de "Grote Zaal" werd o.a. gebruikt als lijnwaadhandel, soldatenhospitaal, stromagazijn en meisjesschool. - Resten van de woningen 26 en 30: woning 30 en 26 vormden samen één groot complex, met hogere westzijde en lagere oostbouw, gescheiden door windgevel en monumentalen schouw. Dit "groot huis" bestond reeds in 1560. De in 1649 gedateerde tuinmuurtjes en -poortjes werden tegen oudere woningen aangebouwd. - Resten van de gracht van het begijnhof: ten oosten van het complex en ook deels door de moestuin. - onderzoek woonhuizen 17 - 23 (17de eeuw):
--	--

	er werd een laatmiddeleeuwse vestingtoren (2de helft 14de eeuw) met aansluitende stadsmuur en nabijgelegen bouwresten (15de-16de eeuw) ingetekend. Beerputten, waterputten, haarden en ceramiek, vloer- en wandtegels (17de eeuw). - Onderzoek van de bodem van huis nr.35: laat-13de eeuws gebouw van baksteen is aan het eind van de 14de eeuw afgebrand. Muntschat net onder de brandlaag met 12 Engelse gouden munten, geslagen in Londen en Calais tussen 1351-1361 en 1370-1377 voor Edward II van Engeland (vermoedelijk ingegraven na de Franse overwinning van West-Rozebeke in 1382). - Sint-Mattheuskapel: achter het metselwerk van de huidige kapel gaat een ouder gebouw terug: een eenbeukige gotische kapel (oost-west-gericht) met oostelijk driesijdig koor en westelijke gevel met hoofdingang. - Andennenaar, kogelpotten, grijs en radgestempeld aardewerk, hoogversierde kruiken, dubbele tournois van Filips IV de Schone. Nieuwe tijd: - 6 vervallen woonhuizen uit de 17de eeuw. - grafsteen van Magriete vanden Berghe (1527), ruitvormig zerk van Elisabeth Cavsse (1705). Lakenlood uit Leiden. - Munten uit de 16de eeuw. Bron: Despriet P., 1978. Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1976, in: De Leiegouw, jg. XX, afl. 1, p. 99-116.
75089	Controle van werken (1970, 1972); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: Overblijfselen van een zuilenmonument: 6-hoekig fundament van Doornikse steen – aardewerk – bouw materiaal – slijpsteen – bronzen plaatje – dierenbeenderen Vroege middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: afvalput/beerput - ca. 30 waterputten, soms gevuld met fragmenten aardewerk van zandsteengoed, soms met afbraakmateriaal – aardewerk – bouw materiaal – bronzen mantelspeld 16e eeuw: munten – loden zegel Bron: Despriet Ph. 1973, Het oudheidkundige bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1972, in De Leiegouw, jg. XV, afl. 3. p. 243-258.
76523	Opgraving (1977-1990); Controle van werken (1978); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk

	Late middeleeuwen: - Op 3 plaatsen werd de gracht tussen de stad en de koninklijke burcht aangesneden. De diepte kon bepaald worden op 4,8 m, de breedte bedroeg naargelang het terrein 20 m en meer. Er werd laatmiddeleeuws aardewerk en andere huishoudelijk afval ingezameld. - Fundamenten van 2 torens. Eén ervan was vermoedelijk een hoektoren. Bij de andere toren sluit zich een stuk muur aan. Eerder was op de plaats al een stuk muur ontdekt. Een 2 m brede muur, die parallel met de Leie loopt. Onderaan was de muur gemetst met grote bakstenen, in de bovenste lagen met kalksteen. Vermoedelijk vormden deze structuren één geheel en gaat het om de noordkant van het kasteelgebouw of van de ringmuur, die het grafelijk domein aan de kant van de Leie beschutte. Nieuwe tijd: aardewerk uit de 16de eeuw. Bron: Despriet P., 1992. Van grafelijk domein tot stadskern: het onderzoek in Kortrijk, in <i>Archaeologia Mediaevalis</i>, 05-06/03/1992, p.51-52.
76698	Opgraving (1976); Controle van werken (1976); NK: 150 m Laat-Romeinse tijd: bouw materiaal en aardewerk. Late middeleeuwen: muur die deel uitmaakt van de burcht zelf of deel van een gebouw binnen de omheining van het kasteel. In de muur is een rechthoekige koker uitgehouwen na afdanking van het kasteel. Deze diende als beerput en bevatte aardewerk uit de 15de eeuw. Bron: Despriet, P., 1978. Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1976, in: <i>De Leiegouw</i>, jg. XX, afl. 1, p. 99-116.
155207	Opgraving (1993); NK: 15 meter Late middeleeuwen: waterput, afvalkuil, baardmankruik, gebouw plattegrond 16^e eeuw: gebouwen – waterputten – restanten van zandwinning Bron: Despriet, Ph. 1994: Noodopgraving aan het Schouwburgplein in Kortrijk (W.-VL.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 17, 58-59.
155703	Opgraving (1990); NK: 15 m Romeinse tijd: vergraven voorwerpen. Middeleeuwen: kelder. Late middeleeuwen: burcht met planmatige aanleg, ronde hoektorens, een talud onderaan de courtines, halfronde tussentorens en een gracht aan drie zijden. Nieuwe tijd (18de eeuw): puinlaag Onbepaald: natuurstenen metselwerk, gracht en oostelijke stadspoort.

	Bron: Despriet P., 2008. Kortrijk O.-L.-Vrouwestraat: Franse dwangburcht (W.-Vl.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 31, 57.
158512	Controle van werken (2007); NK: 15 m Late middeleeuwen: Latijnse kapittelschool (reeds in 1203-1297 vermeld, herbouwd in 1424, ca 1590 definitief verlaten). Nieuwe tijd (17de eeuw): pijpensteel, scherven van aarden en glazen vaatwerk en bouwmaterialen, steengoed, majolica, faïence, lakenloodjes. Bron: Despriet P., 2008. Begijnhofstraat 13: De Latijnse kapittelschool, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen 67, pp. 13-14.
210833	Mechanische prospectie (2015);NK: 15 m Nieuwe tijd (17de eeuw): muurwerk en kelder met tongewelf. Nieuwste tijd (19de eeuw): restanten van magazijnen, aandammingslagen van baksteenpuin. Bron: Heyvaert B., 2015. Archeologische prospectie Kortrijk Oude Leiearm (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Monument Vandekerckhove Afdeling Archeologie Rapport 2015/17, Ingelmunster.
215528	Mechanische prospectie (2011); NK: 15 meter 19e eeuw: bewoningsstructuren uit de 19e eeuw. Bron: Vanoverbeke R., Gierts I. 2011: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Kortrijk, "Parkhotel", BAAC Vlaanderen rapport 5, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

70272	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: gevangenis
70273	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18e eeuw: gevangenis
70288	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: huis
156081	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: stadhuis
156733	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: molen

Toevalsvondst

70363	Toevalsvondst; NK: 150 meter Middeleeuwen: onderbouw vestingstoren
70454	Toevalsvondst; NK: 15 meter Middeleeuwen: bouw materiaal
70830	Toevalsvondst (1956); NK: 15 m Late middeleeuwen: grote gewelfde kelder (12 m op 7.5 m). De toegang ligt aan de straatkant. Waarschijnlijk deed de kelder dienst als opslagplaats van een lakenhandelaar. De Doornikstraat en de Leiestraat vormden samen de "via Curtraciensis" waarlangs kooplieden zich vanouds gevestigd hebben. In de Leiestraat zijn nog dergelijke kelders ontdekt. Zuilen en kapitelen laten 13de-eeuwse datering toe. Bron: J.D.C., 1956. Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, in: Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, deel XCIII, 3-4, p. 165-166.

Onbepaald

156375	Onbepaald; NK: 150 meter Onbepaald: aardewerk
157035	Onbepaald; NK: 15 meter Late middeleeuwen: pottenbakkerij
158107	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: 6 munten

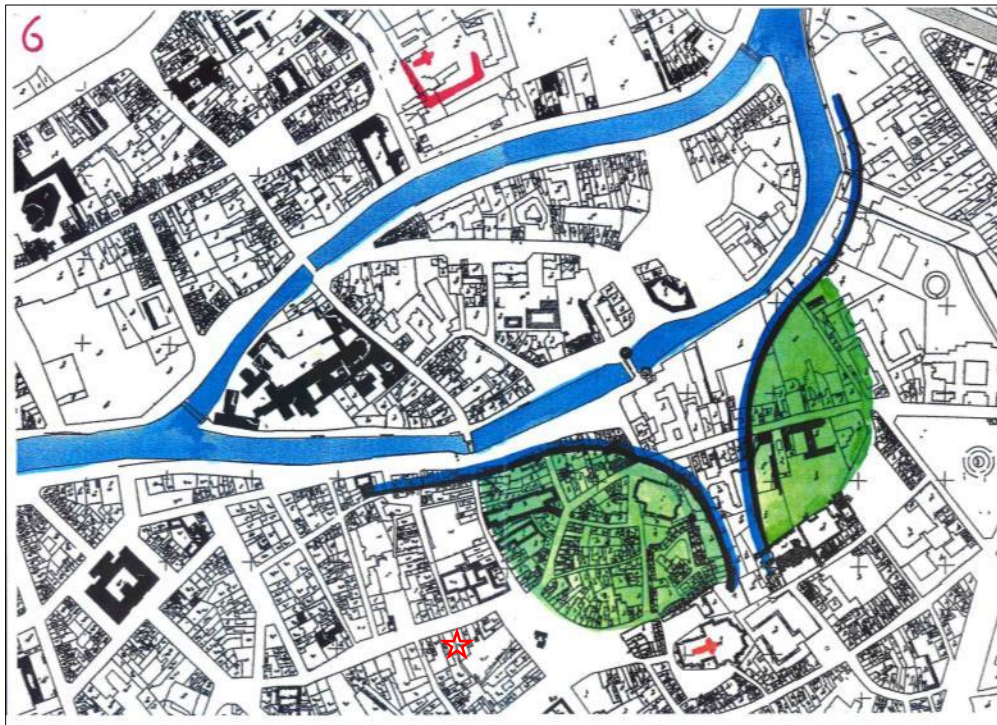
1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Door de vruchtbare zandleembodem en de aanwezigheid van de Leie werd de regio van Kortrijk reeds zeer vroeg bewoond. Archeologische vondsten ten noorden van de Gavermeersen wijzen op bewoning tijdens het Mesolithicum. De continuïteit van de bewoning wordt bevestigd door vondsten die dateren uit het Midden-Neolithicum, het Laat-Neolithicum, de Bronstijd en de La Tène-periode. De bewoning situeert zich hoofdzakelijk op de vruchtbare akkergronden langs de Leieoever, de Gaverbeek, de Heulebeek, de Markebeek, de Mosscherbeek en de Neerbeek. Vanwege het gunstige landschappelijk kader langs de Leie dient ook ter hoogte van het plangebied uitgegaan te worden van een verhoogde verwachting inzake menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden.

Kortrijk heeft een niet te ontkennen Romeinse oorsprong. De stad gaat terug op een Romeinse vicus die beide oevers van de Leie innam. Van de 1^e tot de 3^e eeuw na Christus kwamen vier kernen tot ontwikkeling. Vermoedelijk was er in de late Keizertijd een garnizoen gevestigd, al kan de aanwezigheid van een *castellum* niet worden aangetoond. In de 4^e – 5^e eeuw valt de naam Cortoriacum op die etymologisch echter niet te verklaren is. De Romeinse west- en zuidwijk, het grafveld en de laat-Romeinse kern vallen binnen de huidige historische stadskern.

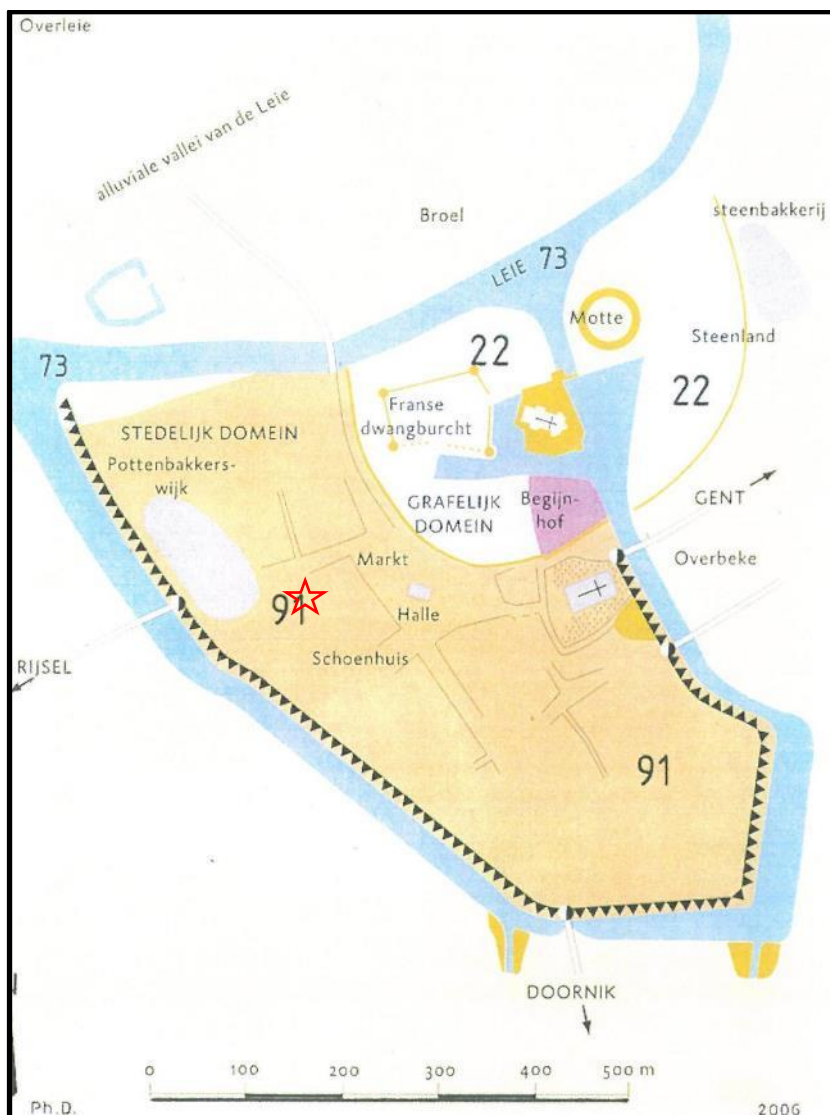
T.g.v. Germaanse invallen werd de *vicus* gedeeltelijk verlaten. Desalniettemin kan aan de hand van archeologische vondsten afgeleid worden dat het Romeinse Kortrijk zich ontwikkelde tot een vroegmiddeleeuwse bewoningskern. Onder de Merovingische vorsten wordt Kortrijk een *municipium* dat reeds in de 7de eeuw een uitgebreide Christianisatie kent. Sint-Elooi sticht omstreeks 650 een kapel ter ere van Sint-Maarten op de plaats waar later de Sint-Maartenskerk zal verrijzen. Sint-Amandus zou een kapel gesticht hebben, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, waarrond de proosdij van Sint-Amand ontstond. In 847 schenkt Karel de Kale 30ha grond aan de Sint-Amandsabdijs te Kortrijk. Een muntatelier, dat onder zijn bewind in Kortrijk is opgericht, slaat munten met de afbeelding van Karel de Kale en het opschrift ‘*Curtiaco*’.

Op het einde van de 9de eeuw komen op de zuidelijke oever van de Leie enkele halfcirkelvormige zones voor, die volgens Ph. Despriet als winterkamp werden ingericht door de Noormannen (880-881). Het kamp zou begrensd worden door de Leiestraat, de boogvormige zijde van de Grote Markt en de zuidelijke begrenzing van het begijnhof.

Figuur 19. Kortrijk in de Karolingische periode (9de eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw. Het plangebied is aangeduid met een rode ster. (DESPRIET 2008, fig. 9).

In 1071 wordt Kortrijk een onafhankelijke kasselrij onder het Graafschap Vlaanderen. Het ‘*Opidium Cortracense*’ wordt gevormd door een motte en de agglomeratie hier rond. Het grondgebied wordt in het noorden begrensd door de Leie, ten zuiden en ten oosten door een arm van de Klakkaardsbeek en ten westen door een gracht. Het grafelijk domein bestaat onder meer uit de burcht, een neerhof, een boomgaard en magazijnen. In 1199 begint men met de bouw van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in de boomgaard van het kasteel. Het burgerlijk centrum van de middeleeuwse stadskern situeert zich op en rondom de Grote Markt. De Halle, waar de kooplui hun waar aan de man brengen, wordt voor het eerst vermeld in de 13de eeuw. **Vermoedelijk is het plangebied reeds in de volle middeleeuwen gelegen in het Kortrijkse stadstweefsel.** De CAI maakt melding van de aanwezigheid van een pottenbakkerij in de directe omgeving van het plangebied. Naast bewoningssporen is er dus tevens een kans op het aantreffen van sporen van artisanale activiteiten.

Figuur 20: Situering van de middeleeuwse stadscore met het grafelijk domein (geel), de dwangburcht (geel), de O.L.V.-kerk (geel) het begijnhof (rood). Toestand ca. 1350. Projectgebied is aangeduid met een rode ster. (Despriet 2008, fig. 10)

Op het einde van de 13de eeuw rijst er een conflict tussen de Franse koning Filips de Schone en zijn leenman Gwijde van Dampierre, die toenadering gezocht had tot de Engelse kroon. In 1297 valt Kortrijk in Franse handen. De Franse vorst laat in 1300-1301 een imposante dwangburcht bouwen. De Fransen worden verslaan tijdens de Guldensporenslag. In 1385 krijgt de stad haar oude vrijheden terug.³

Filips de Stoute, die het graafschap Vlaanderen beter wil beschermen, gaat in het midden van de 14de eeuw over tot de versterking van Kortrijk. De Bourgondische omwalling wordt gebouwd tussen 1354 en 1454 en omgeeft ook een deel van de noordelijke Leie-oever, alwaar zich - ondanks de minder gunstige bodemgesteldheid en wateroverlast - een nieuwe woonkern ontwikkelt. De twee-eenheid van de Broeltorens kwam tot stand, toen tussen beide Broeltorens een brug tot stand kwam.⁴

Gedurende de 13e en 14e eeuw breidt Kortrijk zich nog verder uit. Op economisch vlak zijn de wolbewerking en de lakennijverheid dé industrieën die de Kortrijkse economie bepalen.

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Kortrijk, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 29 juni 2020).

⁴ DESPRIET 2013.

Kortrijk heeft zijn ontwikkeling vooral te danken aan zijn gunstige ligging op een kruispunt van wegen aan de Leie. Vanaf het einde van de 15de eeuw zijn de eerste sporen van damastweverij in Kortrijk te situeren.

Naar aanleiding van de crisistoestand aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog wordt uit veiligheidsoverwegingen beslist om de zwakkere wijken beter te beschermen. In 1572 geeft de Spaanse koning Filips II de toestemming om een nieuwe vesting aan te leggen. In 1578 wordt Kortrijk door de Gentse Calvinisten onder de voet gelopen. Tijdens hun kortstondig bestuur werken ze verder aan de uitbouw van de vesting. Nadat de opstandelingen verjaagd worden door de katholieke en Spaanse malcontenten, voltooiën de nieuwe machthebbers de verdedigingswerken van hun voorgangers. Vanaf circa 1590 kent de stad een heropleving dankzij specialisatie in fijn linnen, damast en batist.

Het Twaalfjarige Bestand (1609-1621) brengt de Zuidelijke Nederlanden een korte periode van relatieve welstand. De bevolking groeit opnieuw aan en de linnenindustrie bloeit. De linnenindustrie komt echter bruusk ten einde door de oorlogen die vanaf 1645 de streek teisteren. Door een bondgenootschap gesloten tussen de Franse koning Lodewijk XIII en de Verenigde Provinciën, worden de Zuidelijke Nederlanden op twee fronten belaagd. Na een kortstondig beleg wordt Kortrijk op 28 juni 1646 door Franse troepen ingenomen. Om de stad beter te kunnen verdedigen beginnen de Fransen met de bouw van een indrukwekkende citadel ter hoogte van de huidige Vestingstraat, Gentsestraat, Harelbekestraat, Gentsesteenweg, Stasegemstraat, Veldstraat, Vaartstraat, Groeningenlaan en Jacob van Arteveldelaan. Daarnaast worden er nog verschillende buitenwerken aangelegd. Het geheel (citadel en buitenwerken) beslaat een oppervlakte van circa 21 ha. Een jaar later wordt de stad echter opnieuw ingenomen door de Spanjaarden. Na een nieuw militair treffen wordt Kortrijk na de Vrede van Aken (1668) officieel eigendom van Frankrijk. Vrijwel onmiddellijk na de verovering van de stad legt de Franse bezetter voor haar citadel een grote open ruimte aan om de vijand te zien naderen. Deze ruimte wordt de Esplanade (huidig Plein) genoemd. Bij de aanleg ervan worden in het noordelijke deel van de wijk Overbeke ca. 300 huizen gesloopt waaronder het Capucijnen- en Capucinessenklooster.

Met de Vrede van Nijmegen (1678) komt Kortrijk voor korte tijd opnieuw in Spaanse handen. Bij de overdracht worden alle stadsversterkingen afgebroken. Zowel het kasteel, de citadel en quasi alle muren en torens worden opgeblazen. Op een maand tijd evolueerde Kortrijk tot een open stad. Tijdens de zeer bloedige Negenjarige Oorlog (1688-1697) worden zowel de bevolking als het landbouwareaal van de kasselrij Kortrijk met een vierde verminderd. Reeds in 1689 wordt de stad door Franse legers ingenomen en bezet. Opnieuw gaat het leger van start met de aanleg van verdedigingswerken. Deze worden in 1697 echter weer gesloopt.

Na de dood van de Spaanse koning Karel II breekt in 1702 de Spaanse Successieoorlog uit die beëindigd wordt door de Vrede van Utrecht (1713). Na 1713 komen de Zuidelijke Nederlanden onder het bewind van de Oostenrijkse Habsburgers terecht. Gedurende de navolgende decennia kent de stad een periode van relatieve voorspoed en welvaart. De dood van keizer Karel VI doet echter een nieuwe oorlog uitbreken. Gedurende de Oostenrijkse Successieoorlog wordt Kortrijk wederom ingenomen door de Fransen. Op 17 oktober 1748 maakt de Vrede van Aken een einde aan de vijandigheden en kent de stad onder het bewind van Maria Theresia een economische bloeiperiode. De Oostenrijkse regering neemt onder invloed van de Verlichting tal van maatregelen ter bevordering van de leefbaarheid van de steden. Zo ook in Kortrijk. Vanuit economische en hygiënische motieven, en vanuit een esthetische bezorgdheid, worden initiatieven genomen om het, door de voortdurende bouw- en afbraakwerken van de vele militaire installaties verloederde, uitzicht van de stad te verfraaien. Alle oude vestingen worden gesloopt, en de vrijgemaakte gronden verkocht. Om de stad afgesloten te houden van het

omliggende platteland behoudt men de oude hoofdgrachten, en blijven vijf van de zes stadspoorten bewaard, enkel de Leiepoort, tussen de Leiestraat en Overleie wordt afgebroken.

Op 20 april 1792 verklaren de Franse revolutionairen de oorlog aan Frankrijk. Reeds op 18 juni wordt Kortrijk enkele dagen bezet. Heel wat huizen worden tot as herleid. Met het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) breekt voor Kortrijk een economisch gunstige periode aan, vertaald in een aanzienlijke bevolkingsstijging. Deze hausse is mede het gevolg van de Franse promotie van Kortrijk tot arrondissementshoofdstad.

Vanaf de 2de helft van de 19^e eeuw, ontstaat uiteindelijk in de door de economische depressie zwaar getroffen Kortrijkse textielnijverheid een beweging tot industrialisering. In 1850 wordt de eerste vlasspinnerij in Kortrijk opgetrokken. Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw worden in Kortrijk tal van bedrijven opgericht, die vaak een link hebben met de textielindustrie. Op het einde van de 19^e eeuw groeien de steen- en pannenbakkerijen uit tot een andere belangrijke industrietak in de omgeving van Kortrijk. Ook de meubel- en juweelnijverheid kennen een bloeiperiode die abrupt beëindigd wordt bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. In 1910 telt de omgeving van Kortrijk 2114 bedrijven waar geroot en gezwingeld wordt. Heel wat textielbedrijven vestigen zich ca. 1900 in de omgeving van het kanaal Bossuit-Kortrijk en de Leie. Slechts enkele bleven behouden als getuigen van het vroege 20ste-eeuwse industriële verleden van Kortrijk, onder meer de spinnerij Tissage et Filature Camille De Stoop, Tissage et teinturerie Le Canal en Tissage de Courtrai.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De oudste cartografische weergave van het plangebied is op de Deventerkaart uit ca. 1560. De kaart geeft reeds bebouwing weer binnen de projectgrenzen. De functie van deze bebouwing wordt niet gespecificeerd. Gelet op het feit dat de gebouwen geen blauwe bedaking krijgen kan vermoed worden dat het niet om gebouwen met een openbare functie gaat. Het stratenpatroon op de Deventerkaart vertoont reeds veel gelijkenis met de huidige wegenis. De contour van het woonblok waarbinnen het plangebied zich situeert - omgeven door het verloop van de huidige Rijselsestraat, Jan Persijnstraat, Grote Markt, Graanmarkt en Waterpoort – is reeds duidelijk zichtbaar. Vermoedelijk kwam het plangebied reeds in de volle middeleeuwen binnen het stadsweefsel te liggen.

Op het stadsplan van Pierre Le Poivre uit ca. 1580 is het bouwblok waarbinnen het plangebied zich situeert tevens duidelijk te vrijwaren. Aan de straatzijde rijzen monumentale voorgevels met drie à 4 bouwlagen. Aan de straatzijde van de Rijselsestraat is de zichtbaarheid beperkt omdat rookpluimen het zicht belemmeren. Het plan beeldt immers de inname van de stad uit door de Malcontenten in 1580. Vermoedelijk situeert zich aan de straatzijde van de Rijselsestraat tevens bebouwing.

Op de Sanderuskaart is ook bebouwing op te merken binnen de projectgrenzen. De bebouwing ter hoogte van het plangebied lijkt drie bouwlagen te hebben. Achter het gebouw situeren zich tuinpercelen. De Rijselsestraat wordt reeds met deze benaming weergegeven. Ook de Ferrariskaart geeft aaneengesloten bebouwing weer langs de straatzijde van de Rijselsestraat.

Een relevante kaart om de toestand van het plangebied in de eerst helft van de 19^e eeuw te bespreken is het plan van C. Cierkens. Op het plan is te zien dat het projectgebied quasi integraal bebouwd is. Enkel de meest zuidelijke strook is vermoedelijk in gebruik als koertje. De bebouwing binnen de projectgrenzen bestaat uit twee gebouwen. Het oostelijke gebouw is recent gesloopt, maar de voor- en achtergevel zijn bewaard. Het betrof het voormalige hotel Aux Armes de France, een diephuis met een laat 19^e-eeuws uitzicht maar met een duidelijk oudere 18^e-eeuwse kern. Het gebouw in het westelijk deel van het plangebied lijkt qua uitzicht ook een duidelijke 19^e-eeuwse kern te hebben. De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw geeft een gelijk beeld weer.

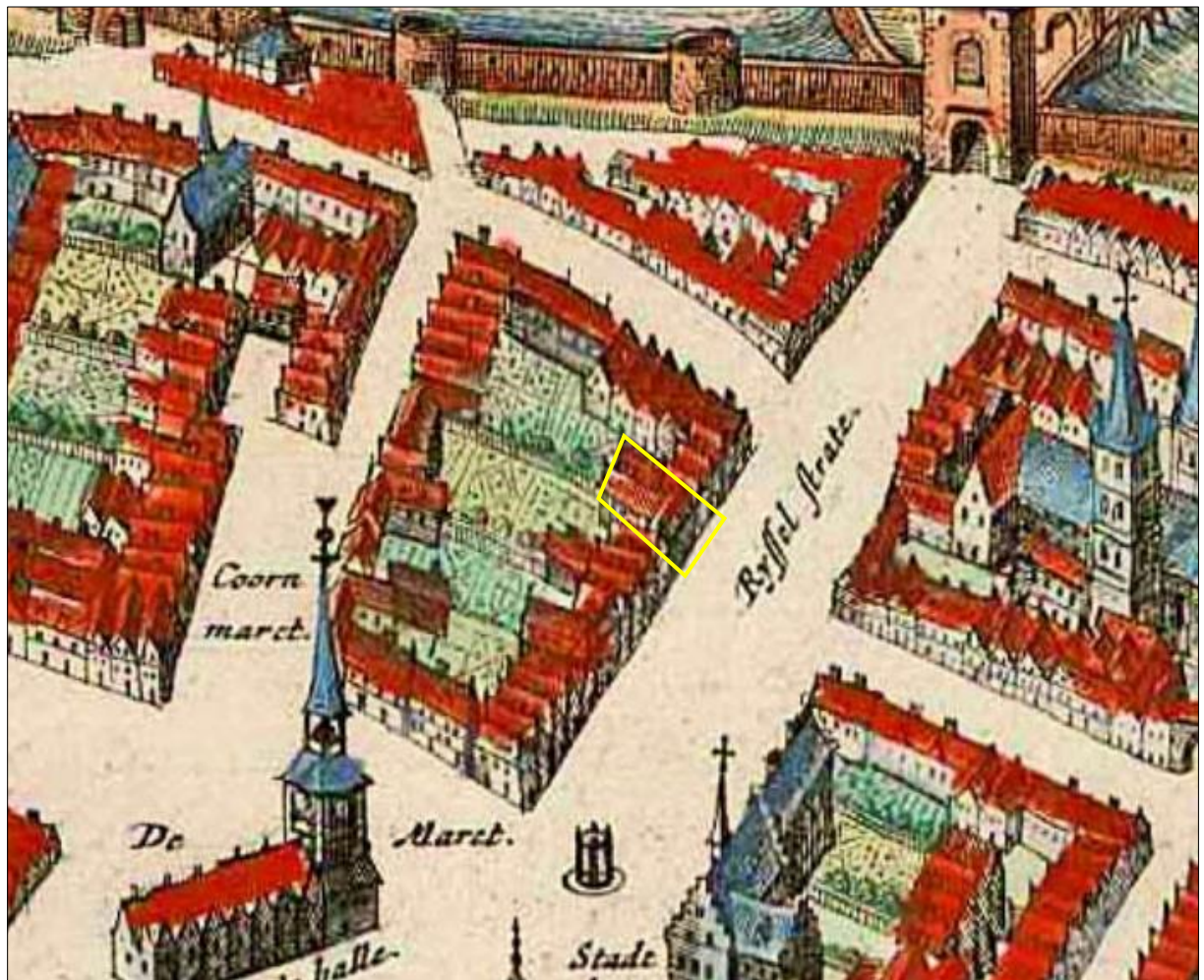

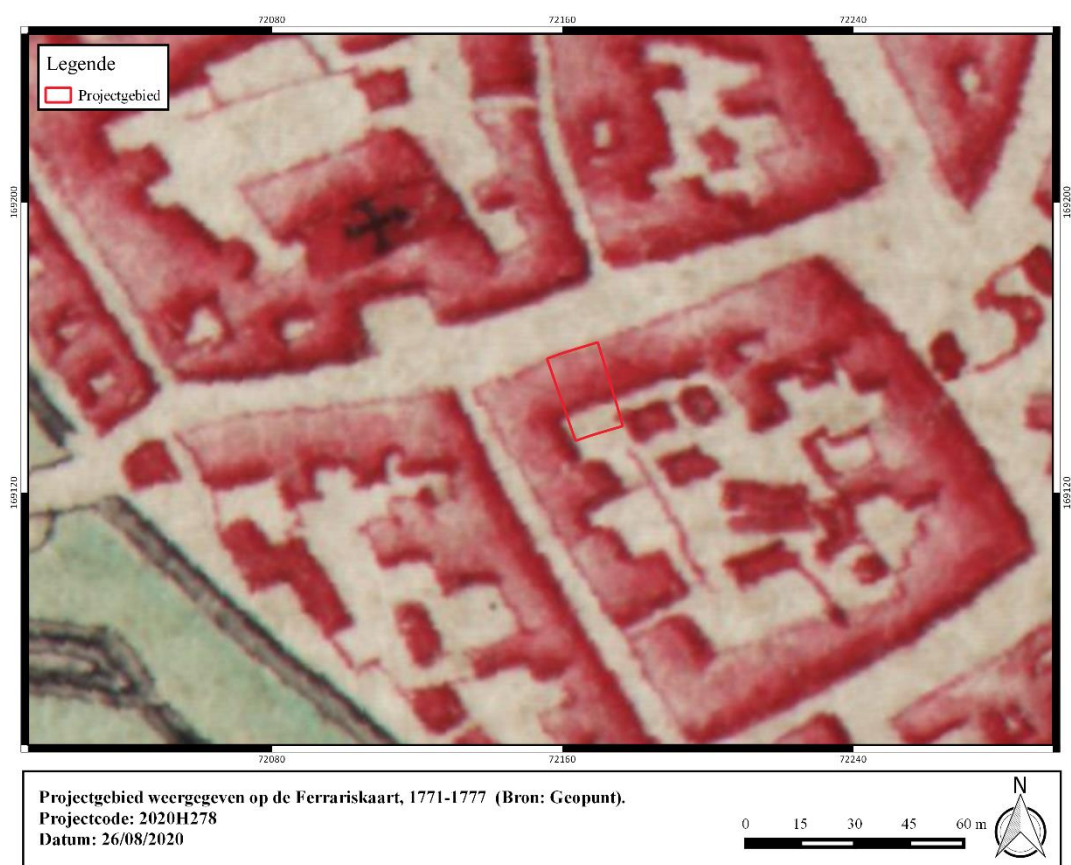
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: NGI Cartesius).

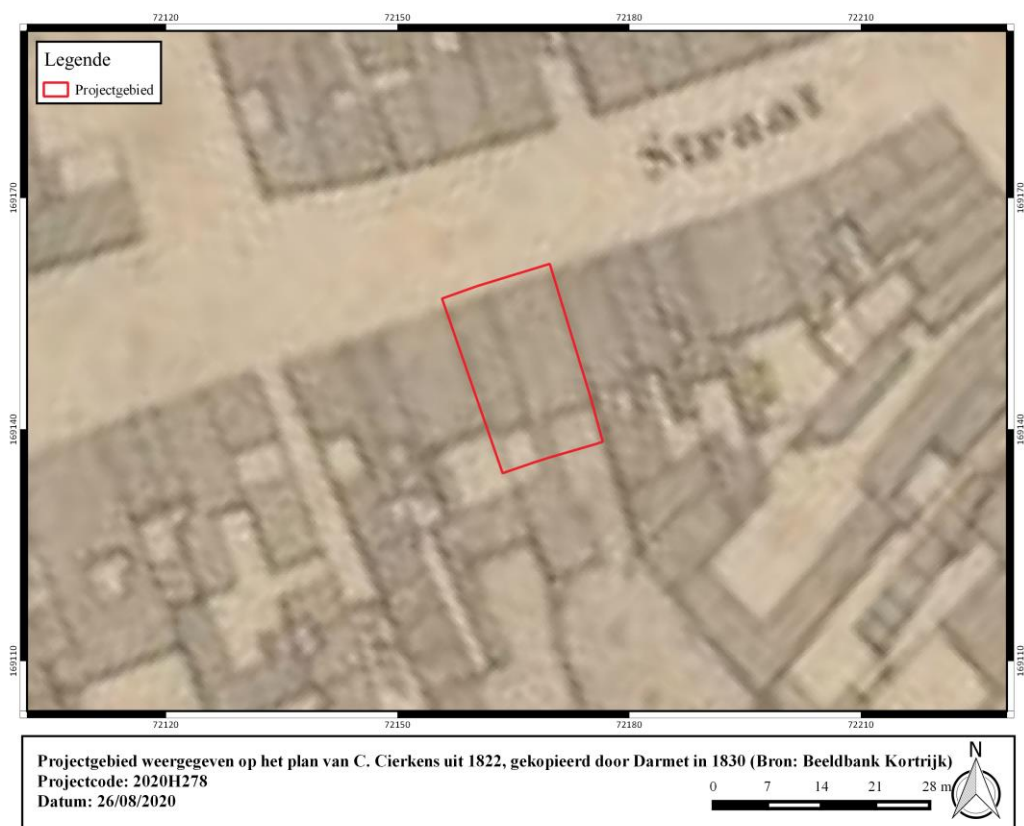
Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Le Poivre, ca. 1580 (Bron: Beeldbank Kortrijk)

Figuur 23: Projectgebied bij benadering weergegeven op de kaart van J. Bleau, in Sanderus' Flandria Illustrata, 1652 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

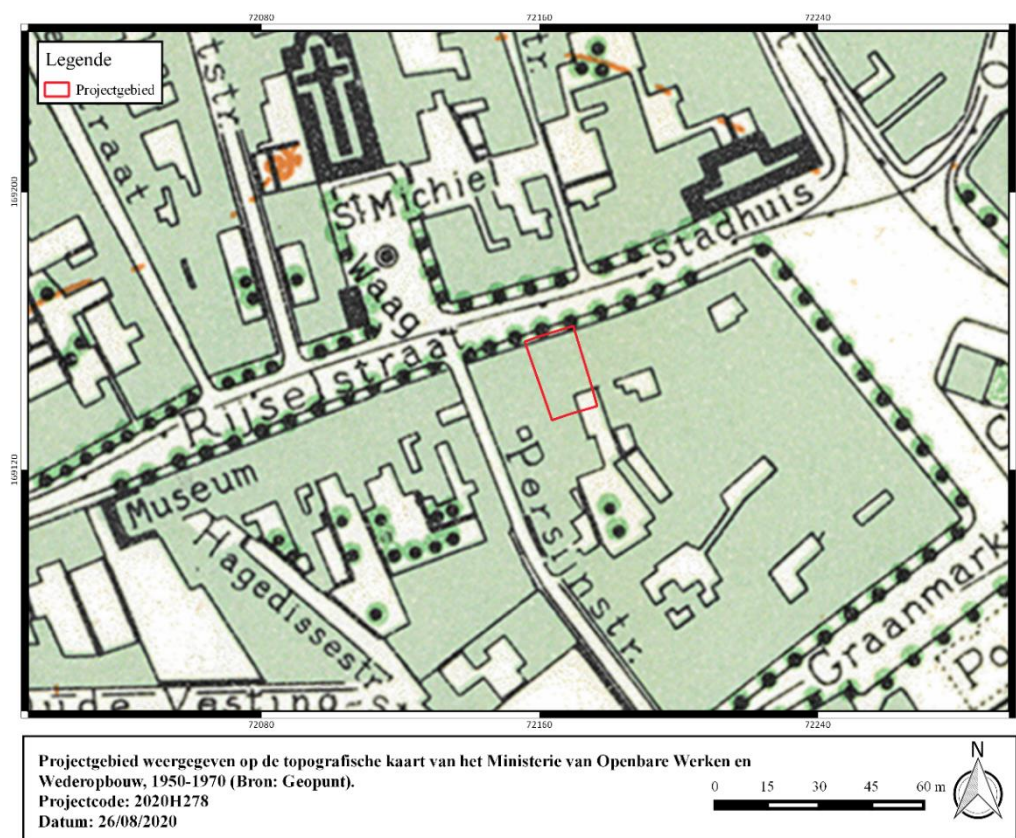
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van C. Cierkens uit 1822, gekopieerd door Darmet in 1830 (Bron: Beeldbank Kortrijk).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

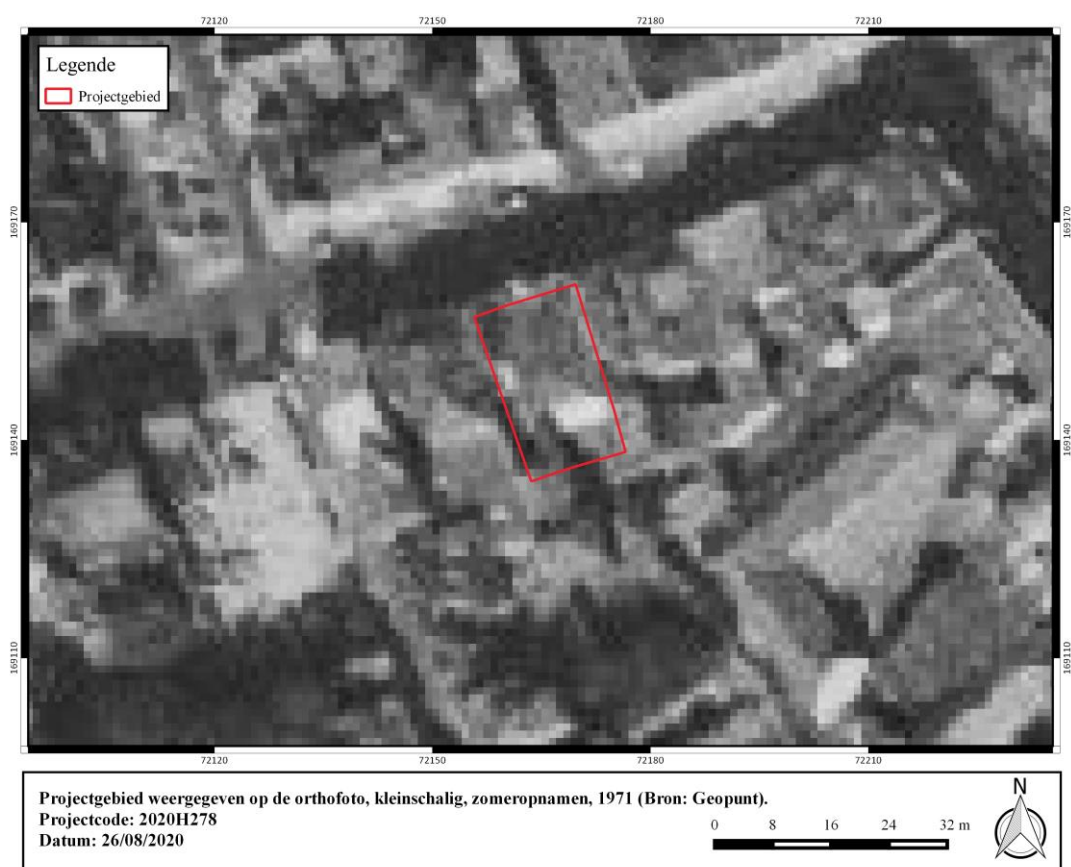
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Alle luchtopnames tot deze van 2019 geven een gelijk beeld weer waarbij het plangebied quasi volledig bebouwd is met uitzondering van een verharde zone in het zuidoostelijk terreindeel. Vermoedelijk gaat deze toestand terug tot de 19^e eeuw.

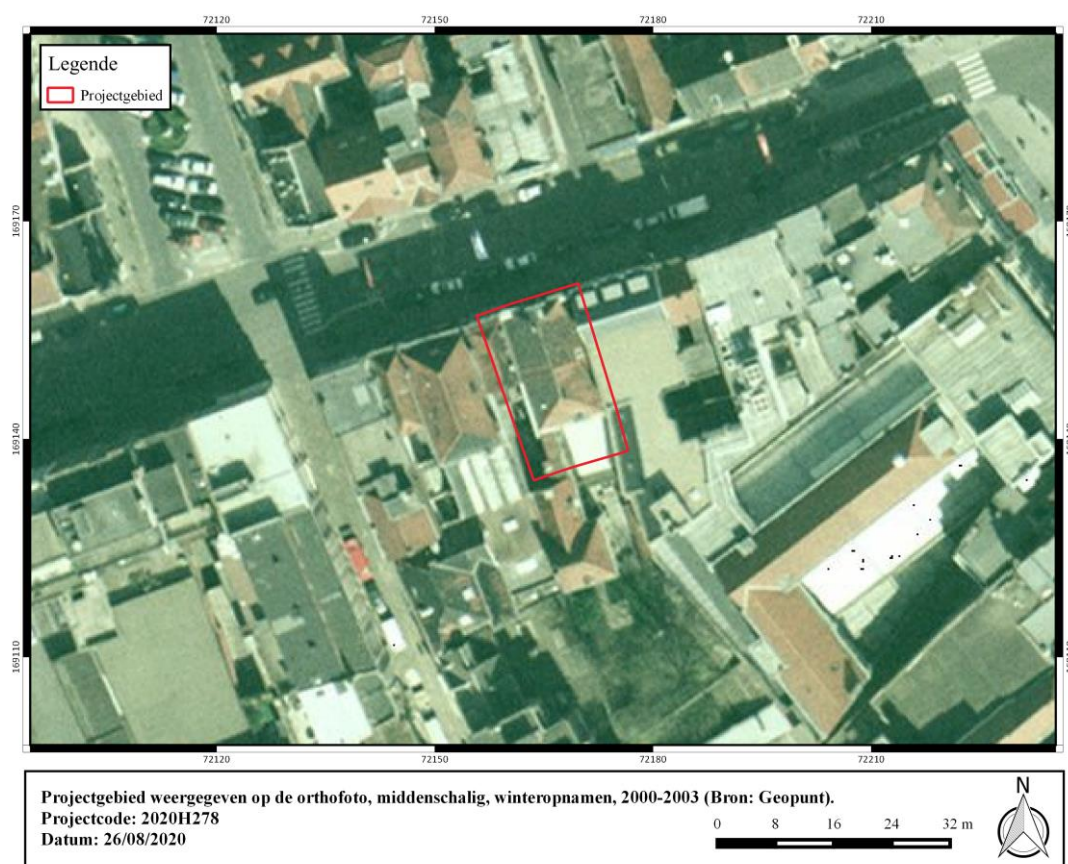
Het oostelijk gebouw is recent gesloopt, de beschermde voor en achtergevel zijn wel behouden. Het gebouw met huisnummer 17 is op heden volledig onderkelderd, ook onder het gebouw met huisnummer 15 zat een kelder. De kelder onder het gebouw met huisnummer 17 heeft een oppervlakte van ca. 75 m², de kelder onder het gebouw met huisnummer 15 heeft een oppervlakte van ca. 10 m².

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de reconstructie van het voormalige Hotel Aux Armes de France ter hoogte van de Rijselsestraat 15 en een nieuwbouw op het naastliggende perceel Rijselsestraat nummer 17. Het nieuw residentieel project zal plaats bieden aan 5 appartementen op de bovenverdiepingen en een commercieel pand met bijhorende ruimtes op het gelijkvloers niveau. Er wordt tevens een ondergrondse parking met parkeerlift gerealiseerd. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 340 m².

Door de vruchtbare zandleembodem en de aanwezigheid van de Leie werd de regio van Kortrijk reeds zeer vroeg bewoond. Archeologische vondsten ten noorden van de Gavermeersen wijzen op bewoning tijdens het Mesolithicum. De continuïteit van de bewoning wordt bevestigd door vondsten die dateren uit het Midden-Neolithicum, het Laat-Neolithicum, de Bronstijd en de La Tène-periode. De bewoning situeert zich hoofdzakelijk op de vruchtbare akkergronden langs de Leieoevers, de Gaverbeek, de Heulebeek, de Markebeek, de Mosscherbeek en de Neerbeek. Vanwege het gunstige landschappelijk kader langs de Leie dient ook ter hoogte van het plangebied uitgegaan te worden van een verhoogde verwachting inzake menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden. Rekening houdende met de huidige toestand van het plangebied echter is de kans op een bewaard steentijdniveau zeer laag.

Kortrijk heeft een niet te ontkennen Romeinse oorsprong. De stad gaat terug op een Romeinse vicus die beide oevers van de Leie innam. Van de 1^e tot de 3^e eeuw na Christus kwamen vier kernen tot ontwikkeling. Vermoedelijk was er in de late Keizertijd een garnizoen gevestigd, al kan de aanwezigheid van een *castellum* niet worde aangetoond. In de 4^e – 5^e eeuw valt de naam Cortoriacum op die etymologisch echter niet te verklaren is. De Romeinse west- en zuidwijk, het grafveld en de laat-Romeinse kern vallen binnen de huidige historische stadskern. In de omgeving van het plangebied zijn reeds talrijke sporen gekend die te dateren zijn in de Romeinse periode. Er is continuïteit in bewoning gedurende de vroege middeleeuwen. In 1071 wordt Kortrijk een onafhankelijke kasselrij onder het Graafschap Vlaanderen. Het ‘Opidium Cortracense’ wordt gevormd door een motte en de agglomeratie hierrond. Vermoedelijk is het plangebied reeds in de volle middeleeuwen gelegen binnen het Kortrijkse stadsweefsel.

Precies ten zuidwesten van het projectgebied zijn bij een controle van werken in 1978 vondsten aan het licht gekomen die wijzen op de aanwezigheid van een pottenbakkerij. Concreet is er binnen de projectgrenzen een hoge verwachting naar sporen van bewoning en artisanale activiteiten in de middeleeuwen. Ook oudere sporen kunnen geenszins uitgesloten worden en kunnen meer inzicht bieden in de ontstaansgeschiedenis van de Leiestad.

De oudste cartografische weergave van het plangebied is op de Deventerkaart uit ca. 1560. De kaart geeft reeds bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Op het stadsplan van Pierre Le Poivre uit ca. 1580 is het bouwblok waarbinnen het plangebied zich situeert tevens duidelijk te vrijwaren. Aan de straatzijde rijzen monumentale voorgevels met drie à 4 bouwlagen. Op de Sanderuskaart en de Ferrariskaart is ook bebouwing op te merken binnen de projectgrenzen. De bebouwing ter hoogte van het plangebied lijkt drie bouwlagen te hebben. Achter het gebouw situeren zich tuinpercelen.

Een relevante kaart om de toestand van het plangebied in de eerst helft van de 19^e eeuw te bespreken is het plan van C. Cierkens. Op het plan is te zien dat het projectgebied quasi integraal bebouwd is. Enkel de meest zuidelijke strook is vermoedelijk in gebruik als koertje. De bebouwing binnen de projectgrenzen bestaat uit twee gebouwen. Het oostelijke gebouw is recent gesloopt, maar de voor- en achtergevel zijn bewaard. Het betrof het voormalige hotel Aux Armes de France, een diephuis met een laat 19^e-eeuws uitzicht maar met een duidelijk

oudere 18^e-eeuwse kern. Het gebouw in het westelijk deel van het plangebied lijkt qua uitzicht ook een duidelijke 19^e-eeuwse kern te hebben.

Gezien de ligging van het plangebied in het centrum van de stad is de verwachting hoog. Tot op heden is er nog maar relatief weinig onderzoek verricht in de binnenstad. Archeologisch onderzoek binnen de projectgrenzen kan nieuwe inzichten verschaffen inzake de stadsontwikkeling van Kortrijk. Verdere onderzoeksdaden dringen zich aldus op.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

Beeldbank Kortrijk

Cartesius

Despriet, P. 1990. 2000 jaar Kortrijk. Topografische atlas van ambachtelijke Romeinse nederzetting tot moderne stad, Kortrijk.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent

